

Vuitanta anys del cop militar

De tot arreu ens ho recorden: fa 80 anys que una dotzena de generals intentaren un cop d'estat contra el govern legítim de la República. No se'n van sortir, però fou l'inici d'una llarga i cruel guerra civil que duraria gairebé tres anys amb un total que alguns xifren en més de mig milió de morts entre els fronts de guerra, la rereguarda, l'esclat revolucionari de l'inici o la repressió posterior dels vencedors.

Josep Bayarri Raga

Durant els primers temps la vida continuà a l'Espanya republicana. La situació, però, no fou normal. Des del primer moment els sectors anarcosindicalistes van endegar la revolució social que preconitzaven. A Tortosa, l'estiu de 1936 les autoritats municipals havien quedat desbordades per un grup d'una trentena de persones arribat des de Barcelona el 31 de juliol comandat Manuel Carrozas Borralló, dirigent de la CNT. Tot seguit, una multitud incontrolada de tortosins es llançaren a cremar esglésies i assaltar edificis. L'endemà, a indicació dels correligionaris locals, els novins-guts començaren a detenir gent com a sospitoses d'afavorir el feixisme. Els primers foren el regidor de l'Ajuntament Lluís Llasat Duran, cap dels tradicionalistes; el director del diari *El Correo de Tortosa*, Enric Mur Brull; el canonge Joan

Piquer, i sis persones més que l'endemà apareixerien morts a la carretera de l'Aldea.

Durant les setmanes següents fou una veritable bogeria, escamots armats recorrien constantment la ciutat disparant a l'aire. El 28 de novembre una manifestació conjunta de la CNT-FAI i el PSUC ocuparen l'edifici de l'ajuntament. L'alcalde Berenguer va haver d'escapar per la porta del darrere protegit pels guàrdies municipals. Ningú de fora va acudir en ajut de Tortosa. No hi havia dia sense detencions simplement per considerar-los enemics de la revolució. A la nit, acudien amb un llistat de 5 a 10 noms, escollits l'hora abans en una tertúlia de cafè pels revolucionaris locals, els portaven a la perifèria de Tortosa i els afusellaven. Any i mig després, Tortosa fou evacuada i tota la part esquerra del riu quedà sota el control i autoritat total de la divisió comunista comandada per Enrique Lister. Aleshores, una unitat po-

A la 'Cruz de los Caídos', encara avui en peu als jardins del Calvari, s'honorava cada any la memòria dels assassinats durant la revolució del 1936. / N. CARO

lial dels mateixos militars es dedicà a detenir i afusellar tortosins allotjats a les casetes de camp de la rodalia.

El total d'assassinats per militància política dretana, adscripció ideològica, pertinença a organitzacions catòliques o simplement per raons econòmiques, a Tortosa o ciutadans tortosins, durant el període entre agost de 1936 i gener de 1939 fou de 189 persones (32 dels quals eren capellans). Aquestes morts, algunes de gran crueltat, van crear un

sentiment de revenja enquistat a l'esperit dels familiars i amics que tindria conseqüències en arribar les tropes franquistes.

En ser ocupada Tortosa per l'exèrcit de Franco el 13 de gener de 1939, van arribar les forces repressives del nou règim i començaren les detencions, en alguns casos possibles per l'actuació de tortosins delators. Pocs dies després eren traslladats a Tarragona, on 178 tortosins foren sotmesos a consells de gue-

rra, una paròdia de judicis sense cap garantia, i condemnats a sentències diverses, des de desterraments fins a expulsió de penes de presó, i un total proper al centenar de penes de mort de les quals se n'executarien 36. Entre els afusellats hi havia l'alcalde José Rodríguez Martínez, el regidor de l'Ajuntament i director de l'hospital Primitivo Sabaté Barjau, i els directores del diari d'esquerres *El Pueblo/El Poble*, Sebastià Campos Tarré i Joan Curto Pla. La repressió va durar anys.

Els familiars dels 189 assassinats a Tortosa durant la República, considerats "caídos por Dios y por España", varen poder enterrar i honorar la seva memòria, fins i tot de forma exaltada durant els anys del franquisme. Els familiars dels 36 afusellats pels militars franquistes, considerats avui "màrtirs de la democràcia i la llibertat" han hagut d'esperar més de quaranta anys perquè es recuperés la seva memòria. La realitat és que tant els de dreta com els d'esquerra van tenir una mort injusta i van deixar família, fills orfes i ferides que malgrat els anys encara no han acabat de tancar-se del tot, com ho demostren certes manifestacions actuals d'exaltació d'uns i menysteniment dels altres. Tortosa va quedar destruïda físicament però també moralment. ■